

economie 1,2 (nieuwe stijl) en economische wetenschappen I en recht (oude stijl)

Vertical line of tick marks for marking answers

Vorbereidend
Wetenschappelijk
Onderwijs

inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma Wolf of vul de scores in op de optisch leesbare formulieren.

Zend de gegevens uiterlijk op 25 juni naar de Citogroep.

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Een beoordelingsmodel

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 4 De examinerator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

- 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
- 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
- 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
- 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

6 Indien de examinator of de gecommitteerde meent dat in een toets of in het beoordelingsmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en beoordelingsmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

7 Voor deze toets kunnen maximaal 56 scorepunten worden behaald. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

8 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

3 Vakspecifieke regel

Voor het vak economie 1,2 (nieuwe stijl) en economische wetenschappen I en recht (oude stijl) VWO is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van drie punten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

Maximumscore 2

- 1 Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\frac{5,521 \times \text{prijnsindex horeca} + 94,479 \times 103,4}{100} = 103,6 \rightarrow \frac{103,6 - 97,69}{5,521} \times 100 = 107$$

Maximumscore 2

- 2 gedaald

Uit de verklaring moet blijken dat in alle jaren de arbeidskosten per eenheid product procentueel sterker stegen dan de arbeidskosten per arbeidsjaar.

Maximumscore 2

- 3 Uit het antwoord moet blijken dat een daling van de arbeidsinkomensquote betekent dat de quote voor de overige inkomens is gestegen, hetgeen kan wijzen op hogere winstgevendheid.

Maximumscore 1

- 4 “Terwijl het volume van de totale consumptieve bestedingen in 2002 stijgt, daalt het volume van de bestedingen van consumenten in de horeca.”

Opgave 2

Maximumscore 2

- 5 Uit het antwoord moet blijken dat een verlaging van de (autonome) belastingen (via een toename van het overheidstekort) zal leiden tot een stijging van de kapitaalmarktrente, hetgeen de particuliere investeringen doet afnemen.

Maximumscore 2

- 6 Een voorbeeld van een juiste berekening is:

• $(O - B)$ wordt: $240 - (0,25 \times 832 + (15 - 9)) = 26$ 1

• het overheidstekort wordt $\frac{26}{832} \times 100\% = 3,13\%$, hetgeen meer is dan de norm van 3% 1

Maximumscore 3

- 7 Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$B = 0,25 \times 832 + (15 - 6) = 217$

• $C = 0,8 \times (832 - 217) + 20 = 512$ 1

$I = Y - C - O = 832 - 512 - 240 = 80$

• $80 = -200R + 100 \rightarrow R = 0,1$ 1

• $Ro = 0,1 - 0,002 \times (240 - 217) = 0,054$ 1

Maximumscore 2

- 8 kleiner

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat de liberalisering van de nationale kapitaalmarkt er toe zal leiden dat de invloed van het overheidstekort op de hoogte van de rentestand zal afnemen/verdwijnen.

Opgave 3

Maximumscore 8

9 □

Te beoordelen onderdeel	Noteer voor elk onderdeel 0,1 of 2 punten: 0: (vrijwel) geheel fout 2: (vrijwel) geheel goed 1: bij twijfel
<i>Indien voorstander van deze privatisering van het onderwijs</i>	
<p>a De gevolgen voor de allocatie binnen het onderwijs zijn juist verwoord.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Te denken valt aan een ontwikkeling waarbij de werking van vraag en aanbod er toe zal leiden dat (leer)activiteiten die weinig opleveren zullen verdwijnen en dat er geïnvesteerd zal worden in arbeidsbesparende nieuwe onderwijsmethoden, die het rendement van het onderwijs kunnen vergroten. • Te denken valt aan een mogelijke stijging van de salarissen van onderwijsgeevenden, omdat deze nu bepaald worden door de markt en op die manier het tekort aan leraren verkleind kan worden / de kwaliteit van het onderwijs verhoogd kan worden. 	
<p>b De gevolgen voor de allocatie in de Nederlandse economie als geheel zijn juist verwoord.</p> <p>Te denken valt aan een overheid die haar rol als producent en/of marktregulator kan verkleinen omdat de markt dit (deels) overneemt, hetgeen past binnen een beleid van deregulering / hetgeen kan zorgen voor een verlaging van de collectieve lastendruk.</p>	
<p>c Een voorbeeld van een (positief of negatief) extern effect van onderwijs, dat op deze manier geprivatiseerd is, is juist verwoord.</p> <p>Te denken valt aan een onderwijsaanbod dat beter afgestemd zal worden op de vraag, waardoor discrepanties tussen genoten opleidingen en gevraagde kwalificaties op de arbeidsmarkt minder zullen worden hetgeen betekent dat er minder verspilling van opleidingskosten zal zijn, hetgeen ten dele ook maatschappelijke kosten zijn.</p>	
<p>d De gevolgen voor de internationale concurrentiepositie van het bedrijfsleven zijn juist verwoord.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Te denken valt aan het bedrijfsleven dat zelf meer als aanbieder van onderwijs/scholing actief zal worden, hetgeen betekent dat men nieuwe werknemers gericht kan opleiden waardoor mogelijk de concurrentiekracht versterkt kan worden. • Te denken valt aan: de belastingdruk zal dalen omdat de overheid de financiering van het onderwijs grotendeels aan de markt overlaat, hetgeen het bedrijfsleven in staat stelt de prijs per product te verlagen / minder te verhogen. 	

<i>Indien tegenstander van deze privatisering van het onderwijs</i>	
a De gevolgen voor de allocatie binnen het onderwijs zijn juist verwoord. Te denken valt aan het feit dat een prijs per eenheid onderwijs die bepaald wordt door vraag en aanbod er toe zal leiden dat alleen die activiteiten die op korte of middenlange termijn renderen zullen worden gehandhaafd, terwijl bij onderwijs op veel punten sprake is van een lange termijn investering / een investering die niet (alleen) op financieel rendement beoordeeld mag worden.	
b De gevolgen voor de allocatie in de Nederlandse economie als geheel zijn juist verwoord. Te denken valt aan een kleinere rol van de overheid als producent en/of marktregulator omdat de markt dit (deels) overneemt, hetgeen kan leiden tot •het verdwijnen van een deel van het huidige onderwijsaanbod omdat dit niet ‘goed in de markt blijkt te liggen’, waardoor in bepaalde sectoren van de economie een tekort aan gekwalificeerd personeel kan ontstaan. •het groeien van kwaliteitsverschillen tussen verschillende segmenten van de onderwijsmarkt als gevolg van de grotere loondifferentiatie voor docenten die het gevolg kan zijn van de vrije prijsvorming op de arbeidsmarkt, waardoor in bepaalde sectoren van de economie de kwaliteit van de productiefactor arbeid in gevaar kan komen.	
c Een voorbeeld van een (positief of negatief) extern effect van onderwijs, dat op deze manier geprivatiseerd is, is juist verwoord. Te denken valt aan het feit dat de vrije marktwerking er toe kan leiden dat bepaalde aspecten/vormen van onderwijs die minder op resultaat en meetbaarheid zijn gericht, zullen worden verwaarloosd. Dit kan op andere plaatsen in de samenleving tot hogere maatschappelijke kosten / aantasting van de welvaart in ruime zin leiden.	
d De gevolgen voor de internationale concurrentiepositie van het bedrijfsleven zijn juist verwoord. Te denken valt aan een toename van opleidingskosten voor het bedrijfsleven omdat onderwijs minder uit de algemene middelen gefinancierd zal worden, hetgeen kan betekenen dat de bedrijven (op korte termijn) gaan bezuinigen op deze kosten waardoor de concurrentiepositie op de wereldmarkt kan verslechteren.	
Indien de onderdelen van het betoog niet logisch op elkaar aansluiten en/of het gebruikte aantal woorden te veel afwijkt van de eis	-1

Opgave 4**Maximumscore 2**10 daalt

Uit de verklaring moet blijken dat dit bedrag zal dalen als de ECB dollars verkoopt in ruil voor euro's om de vraag naar de euro op de valutamarkt te vergroten.

Maximumscore 211 een daling

Uit de verklaring moet blijken dat een relatief lager rentepeil in het eurogebied ten opzichte van de VS zal leiden tot een kapitaalstroom van het eurogebied naar de VS, hetgeen betekent dat dollars afvloeien naar de VS.

Maximumscore 212 bankbiljetten in omloop

Uit de verklaring moet blijken dat de bankbiljettenomloop is toegenomen (in de betreffende week), hetgeen erop kan duiden dat het publiek meer giraal geld heeft omgezet in chartaal geld.

Maximumscore 2

- 13 krediet aan banken in eurogebied
Uit de uitleg moet blijken dat een stijging van dit bedrag er op duidt dat de banken extra liquide middelen moesten lenen van de centrale bank.

Opgave 5**Maximumscore 3**

- 14 Een voorbeeld van een juist ingevulde tabel inclusief de berekeningen:

	1995	2000
beroepsbevolking (× 1.000 personen)	$0,63 \times 10.470 = 6.596$	$0,67 \times 10.727 = 7.187$
actieven (× 1.000 personen)	(6.063)	$7.187 - 270 = 6.917$
inactieven (× 1.000 personen)	$533 + 0,114 \times 6.596 = 1.285$	$270 + 0,111 \times 7.187 = 1.068$

per juist ingevulde rij

1

Opmerking

De berekeningen moeten vermeld zijn, maar niet noodzakelijkerwijs in de tabel.

Maximumscore 2

- 15 groter (dan 1995)
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat een stijging van de verhouding personen/arbeidsjaar kan betekenen dat meer personen één arbeidsjaar invullen, hetgeen kan leiden tot een daling van de werkloze beroepsbevolking.

Maximumscore 2

- 16 ja
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
- Uit tabel 3 blijkt dat de werkloze beroepsbevolking is gedaald met 263.000 personen, 1
 - terwijl het aantal personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering is gestegen met 1
 $797.757 (0,111 \times 7.187.000) - 751.944 (0,114 \times 6.596.000) = 45.813$

Opmerking

Let op doorwerkfouten vanuit vraag 14 / tabel 4.

Maximumscore 2

- 17 Een voorbeeld van juiste argumenten is:
- De participatiegraad neemt toe, waardoor er meer mensen belasting en premie gaan betalen, 1
 - terwijl de afname van de werkloze beroepsbevolking leidt tot lagere collectieve uitgaven 1

Opgave 6**Maximumscore 2**

- 18 Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\frac{228 - 187}{228} \times 100\% = 18\%$$

Voor het antwoord $228 - 187 = 41$ (miljard euro)

1

Opmerking

Een andere manier van afronden ook goed rekenen.

Maximumscore 2

- 19 metaalproducten, machines en transportmiddelen
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat bij deze productcategorie het eigen verbruik de productie overtrof en Nederland dus niet (volledig) in de eigen behoeften kon voorzien.

Maximumscore 2

- 20 Voorbeelden van een juiste berekening zijn:
- (wederuitvoer: aandeel in uitvoer – aandeel in invoer) $(228 - 153) - (209 - 143) = 9$
 - $263 + (228 - 209) = 282$ (totale verbruik plus handelssaldo)
 - $282 - 273$ (eigen productie) = 9

Maximumscore 2

- 21 Voorbeelden van een juist antwoord zijn:
- Een antwoord waaruit blijkt dat de economische groei van Nederland op deze manier meer afhankelijk wordt van de exportvraag van 'derden', hetgeen betekent dat er in tijden van terugval in deze vraag te weinig autonome groeipotentie is om dat te compenseren.
 - Een antwoord waaruit blijkt dat de economische groei van Nederland op deze manier sterk afhankelijk is van activiteiten die een lage toegevoegde waarde opleveren / weinig 'spin-off' opleveren, hetgeen betekent dat de bijdrage aan continuïteit van de groei gering is.
 - Een antwoord waaruit blijkt dat hierdoor innovatie en research worden verwaarloosd, hetgeen er toe kan leiden dat de Nederlandse economie in de toekomst slechter kan concurreren op de wereldmarkt.

Opgave 7**Maximumscore 2**

- 22 € 7,50
Uit de verklaring moet blijken dat er geen verlies wordt behaald bij een afzet van minimaal 10.000 en maximaal 70.000 en dat uit het verband tussen totale opbrengsten en afzet is af te leiden dat daarbij de laagst haalbare prijs wordt gevraagd bij de hoogste afzet, 70.000:
- $$\frac{€ 525.000}{70.000} = € 7,50$$

Maximumscore 2

- 23 ja
Een voorbeeld van een juiste berekening is:
Maximale omzet wordt behaald bij 50.000 eenheden. De winst in procenten van de omzet bedraagt dan $\frac{€ 200.000}{€ 625.000} \times 100\% = 32\%$.

Maximumscore 3

- 24 prijsinelastische
Voorbeelden van een juiste verklaring zijn:
- Een verklaring waaruit blijkt dat bij deze prijsverhoging de omzet zal stijgen (van € 525.000 naar € 600.000) bij een daling van de afzet (van 70.000 naar 50.000), hetgeen impliceert dat de prijsstijging procentueel groter is dan de afzetsdaling.
 - Een berekening waaruit blijkt dat de prijs zal stijgen met 66,7% (van € 7,50 naar € 12,50) terwijl de afzet daarbij zal afnemen met 28,6% (van 70.000 naar 50.000), hetgeen impliceert dat de prijselasticiteit van de vraag bedraagt: $\frac{-28,6\%}{+66,7\%} = -0,4$ (afgerond).

Einde